

Теорія і методологія освіти

Оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу: особливості та умови організації

Дмитро ПУЗІКОВ,

кандидат педагогічних наук, завідувач відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України,

Катерина ГОРАШ,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України

Інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу є процесом поступових кількісних та якісних інноваційних змін, що зумовлюють новий стан діяльності й розвитку закладу. Передумовою, умовою та змістом цих змін є інновації і нововведення [6, с. 121]. Цей процес характеризується послідовним проходженням його певних якісних рівнів. На кожному з них у діяльності закладу накопичуються відповідні кількісні зміни, що зумовлюють якісний стрибок – досягнення нового рівня. З огляду на це, оцінювання інноваційного розвитку конкретного загальноосвітнього навчального закладу завжди здійснюється в умовах певного рівня зазначеного розвитку. Характеристики цього рівня пов'язані з відповідними особливостями та умовами оцінювання інноваційного розвитку закладу, які необхідно враховувати в процесі організації оцінювання. Зауважимо, врахування цих особливостей та умов не має впливати на об'єктивність та єдність вимог до оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів, узагальнених відповідними принципами [10, с. 33–35]. Однак воно сприятиме оптимальнішій організації цього процесу, полегшуватиме діяльність суб'єктів, які його здійснюватимуть.

Отже, вирішення завдання щодо визначення й обґрунтування особливостей та умов оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу відповідно до рівня цього розвитку сприятиме подальшим напрацюванням з

теорії та практики цієї діяльності, її ефективнішому теоретико-методичному забезпеченню.

Проблеми оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу цікавлять багатьох українських і зарубіжних учених. Теоретико-методичні, управлінські, інформаційні, ресурсні та інші аспекти цього розвитку досліджували Л.М. Ващенко, К.В. Гораш, Л.І. Даниленко, І.Г. Єрмаков, Л.М. Калініна, С.В. Кириленко, В.С. Лазарев, В.І. Маслов, Л.А. Онищук, А.О. Остапенко, Д.О. Пузіков, М. Фуллан, А.Д. Цимбалару, В.А. Ясвін та ін.

Різні аспекти проблеми рівневої структури інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу розглядали: Л.М. Ващенко, К.В. Гораш, Л.І. Даниленко, Г.В. Єльнікова, І.Г. Єрмаков, С.В. Кириленко, Д.О. Пузіков, А.Д. Цимбалару та ін. Рівні управління інноваційними процесами в системі загальної середньої освіти (інституційний, регіональний, рівень закладу) виділила й обґрунтувала Л.М. Ващенко [1, с. 82–132]. Рівні розвитку інноваційного навчального закладу (адаптивний, пошуковий, науково-дослідний та саморозвивальний), визначила та обґрунтувала К.В. Гораш; їх представлено в колективній монографії «Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів» [6, с. 159]. Рівні готовності педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу до оцінювання інноваційного розвитку закладу (недостатній, елементарний, базовий та досконалий) виокремив і обґрунтував Д.О. Пузіков [7, с. 106–108]. Водночас особливості та умови організації оцінювання інноваційного розвитку

загальноосвітнього навчального закладу, які можна визначити відповідно до рівня цього розвитку, є одним із недостатньо досліджених питань теоретико-методичного забезпечення означеного оцінювання.

Метою статті є визначення й обґрунтування особливостей та умов оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, що пов'язані з рівнем означеного розвитку. Мету статті можна конкретизувати в таких завданнях: дати визначення поняття «рівень інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу», виокремити, обґрунтувати та описати зазначені особливості й умови.

Поняття «рівень» розглядається в науково-педагогічній літературі як ступінь якості, міра величини, розвитку, значущості певного педагогічного або іншого явища; характеристика об'єкта за певними кількісними та якісними ознаками [4]. З огляду на це, поняття «рівень інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу» можна визначити як якісний ступінь інноваційного розвитку такого закладу, що характеризується відповідними якісними та кількісними ознаками. Найістотніші з цих ознак можуть слугувати критеріями оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Д.О. Пузіков визначив та обґрунтував такі: концептуальність, системність і систематичність, динамічність, результативність, ефективність, технологічність інноваційного розвитку закладу [8]. Спільно з К.В. Гораш визначено та обґрунтовано ще два критерії оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу: активність закладу в здійсненні інноваційного розвитку та детермінованість процесу такого розвитку.

Для визначення умов і особливостей оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу залежно від рівня означеного процесу маємо описати названі рівні. Їх визначення та обґрунтування здійснила К.В. Гораш, яка виділяє, обґрунтовує та описує чотири рівні інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Розглянемо їх:

1. *Адаптивний рівень*, коли інноваційний розвиток закладу пов'язаний з упровадженням педагогічним колективом окремих освітніх інновацій, що зумовлено виконанням рішень Міністерства освіти і науки України, органів управління освітою обласного рівня. Ці освітні інновації вже пройшли експериментальну апробацію та науково-методичну експертизу, мають нормативний (загальнообов'язковий) або рекомендаційний характер у межах всієї держави або області, впроваджуються масово. Загальноосвітній навчальний заклад, який перебуває на цьому рівні інноваційного розвитку, найчастіше не здійснює масштабного інноваційного освітнього пошуку, а лише адаптується до вимог упровадження та реалізації освітніх інновацій, які запропоновані цими органами управління освітою. З огляду на це, інноваційна за змістом діяльність

такого закладу може подекуди набувати формального характеру.

2. *Експериментально-апробаційний рівень*, на якому педагогічний колектив закладу впроваджує як освітні інновації, що мають нормативний характер, поширюються за рішеннями органів освіти різного рівня, так і інновації, що проходять експериментальну апробацію. На цьому рівні інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу здійснюється на основі співпраці з представниками науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів та закладів післядипломної педагогічної освіти. Тому можна вказати на певну науково-методичну залежність закладу від інноваційних розробок учених і викладачів. Однак варто також зазначити, що цей рівень передбачає розуміння педагогічного колективу уявлень про розвиток свого закладу, вибірковість у впровадженні освітніх інновацій.

3. *Пошуково-ініціативний рівень* передбачає осмислене і цілеспрямоване здійснення означеного процесу як шляхом упровадження залучених освітніх інновацій (від органів управління освітою, вчених та викладачів, які прагнуть експериментально апробувати свої інноваційні розробки), так і на основі апробації та впровадження результатів інноваційного пошуку представників власного педагогічного колективу. На цьому рівні керівництво закладу виробляє чітку стратегію свого інноваційного розвитку (об'єктивується в його Концепції та Програмі), активно розшукує та залучає освітні інновації, необхідні для реалізації цих задумів. Однак загальноосвітній навчальний заклад, що перебуває на цьому рівні інноваційного розвитку, не ставить за мету співпрацювати та кооперуватися з іншими закладами з метою поширення свого інноваційного досвіду, обмежується його презентацією.

4. *Продуктивний рівень* характеризується тим, що педагогічний колектив загальноосвітнього навчального закладу не лише цілеспрямовано розробляє, апробує та впроваджує освітні інновації в своїй діяльності, а й поширює їх в інші подібні заклади, кооперується з ними для виконання спільних інноваційних проектів. Зазначимо: загальноосвітні навчальні заклади такого рівня інноваційного розвитку створюють інноваційний клімат у системі загальної середньої освіти, впливають на тенденції її розвитку на місцевому та регіональному рівнях. Використовуючи власні інноваційні розробки, такі навчальні заклади активно і творчо апробують та впроваджують освітні інновації, рекомендовані органами управління освіти, запропоновані дослідниками з наукових організацій та вищих навчальних закладів, що позитивно впливає на інноваційний пошук вчених і викладачів. Деякі освітні інновації, які поширювалися за рішенням органів управління освітою різного рівня, розроблювалися та впроваджувалися в практику загальної середньої освіти саме в таких закладах.

Отже, певний рівень інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу пов'язаний

із певними особливостями організації оцінювання означеного процесу. Вони передусім характеризуються необхідністю врахування умов оцінювання (як наявних у закладі, так і тих, що необхідно забезпечити). Тому визначення рівня інноваційного розвитку закладу є одним із важливих завдань технології комплексного оцінювання розвитку загальноосвітнього навчального закладу, яку розробила К.В. Гораш. За цим алгоритмом вирішення окресленого завдання передбачено на другому етапі технології, який названо первинним оцінюванням [2, с. 35]. У такий спосіб ця технологія дає досліднику змогу одразу диференціювати навчальні заклади за рівнем інноваційного розвитку, врахувати відповідні особливості й умови оцінювання, спричинені відповідним рівнем.

Визначення особливостей та умов організації оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, пов'язаних із рівнем цього розвитку, доцільно здійснювати з урахуванням компонентів теоретичної моделі оцінювання означеного процесу, розробленої Д.О. Пузіковим [9, с. 282]. Отже, декомпозиція оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, здійснена на основі аналізу наукових джерел [1; 3; 5], дала змогу виділити основні структурні складові цього процесу, розглянути їх як компоненти означеної вище моделі: суб'єкти та об'єкти оцінювання, управління, умови і ресурси, технологія й результати оцінювання.

1. Організація оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, що перебуває на адаптивному рівні, має такі особливості й відбувається в таких умовах:

- об'єктом оцінювання є освітні інновації, які впроваджуються в загальноосвітньому навчальному закладі за розпорядженням органів управління освітою різного рівня, зміни в освітній діяльності закладу, спричинені ними;

- суб'єктами оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу є його директор та заступники, керівники і співробітники органів управління освітою різного рівня;

- управління в процесі оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу здійснюється директивно, поза його межами (з органів управління освітою, які контролюють упровадження освітніх інновацій, ініційованих Міністерством освіти і науки України);

- методика (методи) оцінювання спрямована не на інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу в цілому, а на окремі освітні інновації, базується на загальновідомих традиційних формах і методах контролю й оцінювання освітньої діяльності (спостереженні, методах опитування, аналізі шкільної документації);

- у загальноосвітньому навчальному закладі практично відсутні власні кадрові, науково-методичні, методичні, соціально-педагогічні, інформаційні, матеріально-технічні та інші ресурси,

необхідні для оцінювання його інноваційного розвитку;

- за результатами оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу приймаються управлінські рішення щодо осіб, причетних до його здійснення (заохочення, нагородження або відповідальність).

2. Організація оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, який досяг його експериментально-апробаційного рівня, має здійснюватися з урахуванням таких особливостей і відбувається в таких умовах:

- об'єктом оцінювання є освітні інновації, що впроваджуються в загальноосвітньому навчальному закладі за розпорядженням органів управління освітою різного рівня та відповідно до програм науково-дослідної (дослідно-експериментальної) роботи наукових установ, обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, вищих навчальних закладів, породжені ними зміни в освітній діяльності закладу;

- суб'єктами оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу є його керівництво, представники органів управління освітою різного рівня, науковці й викладачі, які здійснюють експериментальну апробацію власних інноваційних розробок (контролюють діяльність своїх колег);

- управління в процесі оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу здійснюється як на директивних, так і на демократичних засадах, передбачає участь керівництва закладу в оцінюванні інновацій, що впроваджуються, залучення представників його педагогічного колективу як спостерігачів;

- методика (комплекс методів) оцінювання спрямована на окремі освітні інновації, що впроваджуються в закладі, але може застосовуватися комплексно, базується як на загальновідомих традиційних формах і методах контролю й оцінювання освітньої діяльності, так і на інноваційних методах, що пропонують запрошені вчені;

- у загальноосвітньому навчальному закладі накопичено лише окремі групи ресурсів (найчастіше науково-методичні та методичні), необхідних для оцінювання його інноваційного розвитку;

- результатами оцінювання можуть бути як управлінські рішення, так і рекомендації щодо подальшого розвитку інноваційної освітньої діяльності закладу, впровадження нових освітніх інновацій.

3. Якщо загальноосвітній навчальний заклад досяг пошуково-ініціативного рівня інноваційного розвитку, то організація оцінювання має такі особливості і відбувається в таких умовах:

- об'єктом оцінювання є інноваційна освітня діяльність загальноосвітнього навчального закладу, зумовлена впровадженням освітніх інновацій (за розпорядженням органів управління освітою різного рівня, програмами науково-дослідної

(дослідно-експериментальної) роботи вчених, за рішенням керівництва та керівних органів закладу); значуща роль серед освітніх інновацій, що апробуються та впроваджуються в закладі, належить власним інноваційним розробкам;

– суб'єктами оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу є окремі представники його педагогічного та учнівського колективів, їхні батьки, працівники органів управління освітою, науковці й викладачі, представники громадських організацій;

– управління в процесі оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу здійснюється на різних засадах, передбачає самостійне оцінювання закладом багатьох аспектів його інноваційної освітньої діяльності, окремі представники педагогічного й учнівського колективу, батьки учнів залучаються до ухвалення важливих управлінських рішень, контролю за їх виконанням;

– методика (технологія) оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу спрямована на комплексне оцінювання інноваційної освітньої діяльності закладу, ґрунтується на сучасних наукових розробках, дає змогу застосовувати інформаційно-комунікативні технології, залучати до оцінювання вчителів, учнів та їхніх батьків;

– у загальноосвітньому навчальному закладі накопичено практично всі групи ресурсів, необхідних для оцінювання його інноваційного розвитку, наявний досвід пошуку й залучення окремих ресурсів;

– результатами оцінювання є практичні та методичні рекомендації щодо подальшої інноваційної освітньої діяльності закладу.

4. Особливості та умови організації оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, пов'язані з його найвищим, продуктивним рівнем, є такими:

– об'єктом оцінювання є система інноваційної освітньої діяльності та співробітництва загальноосвітнього навчального закладу, що базується на апробації, впровадженні, оприлюдненні та поширенні освітніх інновацій (передусім розроблених педагогічним колективом закладу) та досвіду інноваційного розвитку;

– суб'єктами оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу можуть бути його вчителі, учні та їхні батьки, представники педагогічних та учнівських колективів, батьки учнів з інших ЗНЗ, працівники органів управління освітою, науковці й викладачі, представники громади, роботодавці, громадських організацій;

– управління в процесі оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу здійснюється на демократичних засадах, колегіально; представники закладу самостійно оцінюють більшість аспектів його інноваційної освітньої діяльності, представники педагогічного й учнівського колективу, батьки учнів, представники громади та роботодавців раціонально залучаються

до прийняття управлінських рішень, контролю за їх виконанням;

– технологія оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу дає змогу комплексно оцінювати його інноваційну освітню діяльність, визначати подальші перспективи розвитку, ґрунтується на сучасних наукових розробках, дає змогу застосовувати інформаційно-комунікативні технології, залучати до оцінювання вчителів, учнів та їхніх батьків, представників громадськості і роботодавців;

– у загальноосвітньому навчальному закладі накопичено всі групи ресурсів, необхідних для оцінювання його інноваційного розвитку, є досвід пошуку та залучення (фандрайзинг), створення цих ресурсів;

– результатами оцінювання є комплексні прогнози та рекомендації щодо подальшого інноваційного розвитку закладу, які враховуються у відповідних управлінських рішеннях його керівництва.

Зауважимо, що кожний загальноосвітній навчальний заклад, який перебуває на конкретному рівні інноваційного розвитку, матиме свою специфіку, зумовлену історією дослідно-експериментальної та методичної роботи в ньому. Наприклад, заклади, в яких проходили експерименти щодо залучення вчителів, учнів та їхніх батьків, представників громадськості до управління школою, матимуть підготовленіших суб'єктів оцінювання навіть в умовах експериментально-апробаційного рівня інноваційного розвитку. З огляду на це, варто вивчати та використовувати ці здобутки в процесі організації оцінювання інноваційного розвитку конкретного загальноосвітнього навчального закладу.

Узагальненням проведеного дослідження є такі висновки. Рівень інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу можна означити як якісний ступінь інноваційного розвитку цього закладу, що характеризується відповідними якісними та кількісними ознаками. До них належать: концептуальність, системність і систематичність, динамічність, результативність, ефективність, технологічність інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, активність закладу в його здійсненні та детермінованість процесу такого розвитку.

Можна виділити чотири рівні інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу: адаптивний (приспосовування закладу до освітніх інновацій, які поширюються за рішеннями органів управління освітою), експериментально-апробаційний (до впровадження зазначених освітніх інновацій додається експериментальна апробація інноваційних розробок науковців, яка здійснюється в закладі), пошуково-ініціативний (передбачає, що поряд із освітніми інноваціями, які впроваджуються за рішенням управлінських органів та експериментально апробуються вченими, педагогічний колектив закладу здійснює власний інноваційний пошук, створює освітні інновації та впроваджує їх у

своїй освітній діяльності), продуктивний (заклад цілеспрямовано поширює свої інноваційні розробки, кооперується в цій діяльності з іншими закладами, впливає на інноваційні тенденції в загальній середній освіті та освітню політику на місцевому та регіональному рівні тощо).

Від рівня інноваційного розвитку, досягнутого загальноосвітнім навчальним закладом, залежать особливості та умови організації оцінювання означеного процесу. Ця ідея знайшла відображення в алгоритмі технології комплексного оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Основні особливості та умови, пов'язані із зазначеними рівнями, можна виділити відповідно до компонентів моделі оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу: його суб'єктами й об'єктами, управлінням, методикою (технологією), ресурсами, результатами.

Перспективою подальших досліджень є визначення та обґрунтування організаційно-педагогічних умов, які сприятимуть раціональному прискоренню кількісних змін, каталізують перехід загальноосвітнього навчального закладу на вищий рівень інноваційного розвитку, гарантуватимуть створення відповідної методики забезпечення цих умов.

Література

1. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: моногр. / Л.М. Ващенко. – К.: Вид. об'єднання «Тираж», 2005. – 380 с.
2. Гораш К.В. Зміст та структура технології комплексного оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ / К.В. Гораш // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2014 рік. – К.: Ін-т педагогіки, 2014. – С. 35–36.
3. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: моногр. / Л.І. Даниленко. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.
4. *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. *Методика і технології оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу*: посіб. / О.І. Ляшенко, Т.О. Лукіна, І.Є. Булах та ін. – К.: Пед. думка, 2012. – 160 с.
6. *Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів*: колективна монографія / Г.Д. Щекатунова, В.В. Тесленко, А.Д. Цимбалару, К.В. Гораш, Д.О. Пузіков, В.Ю. Варава, Г.М. Волченко-ва. – К.: Пед. думка, 2012. – 266 с.
7. Пузіков Д.О. Готовність загальноосвітнього навчального закладу до оцінювання інноваційного розвитку: критерії та рівні / Д.О. Пузіков // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. – К.: Університет «Україна», 2014. – С. 102–112.
8. Пузіков Д.О. Критерії оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ / Д.О. Пузіков // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2013 рік. – К.: Ін-т педагогіки, 2013. – С. 10–11.
9. Пузіков Д.О. Модель оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ: структура та функції / Д.О. Пузіков //

Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини. – Умань, 2013. – Вип. 46. – С. 281–286.

10. Пузіков Д.О. Принципи оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу / Д.О. Пузіков // Рідна школа. – 2014. – №10. – С. 32–36.

Анотації

Дмитро ПУЗІКОВ, Катерина ГОРАШ

Оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу: особливості та умови організації

У статті розглянуто проблему оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу із врахуванням особливостей та умов організації цього процесу відповідно до рівня інноваційного розвитку закладу. Визначено поняття «рівень інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу», обґрунтовано чотири рівні цього процесу, виокремлено основи для класифікації означених особливостей та умов. Описано основні особливості та умови оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, які відповідають визначеним рівням його інноваційного розвитку.

Ключеві слова: інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу, рівні інноваційного розвитку, оцінювання інноваційного розвитку, особливості та умови.

Дмитрий ПУЗИКОВ, Екатерина ГОРАШ

Оценивание инновационного развития общеобразовательного учебного заведения: особенности и условия организации

В статье рассмотрена проблема оценивания инновационного развития общеобразовательного учебного заведения с учётом особенностей и условий организации этой деятельности соответственно уровню инновационного развития заведения. Определено понятие «уровень инновационного развития общеобразовательного учебного заведения», обосновано четыре уровня этого процесса, а также основания для классификации названных особенностей и условий. Описаны основные особенности и условия оценивания инновационного развития общеобразовательного учебного заведения, которые соответствуют обозначенным уровням его инновационного развития.

Ключевые слова: инновационное развитие общеобразовательного учебного заведения, оценивание инновационного развития, уровни инновационного развития, особенности и условия.

Dmytro PUZIKOV, Kateryna GORASH

Evaluation of innovative development of general education academic institutions: features and conditions of the organization

The article defines and briefly describes the main evaluation of innovative development of general educational institution. In the article is considered the important problem

of evaluation of innovational development of general educational institution – the features and conditions of the organization of this activity, which are generated by the level of innovation development institutions. The authors give a definition of «level of innovative development of general educational establishment», defined and grounded the four of this process's levels, determine the basis for the classification the features and conditions. In the article are defined

and briefly described basic features and conditions of evaluation of innovational development of general educational institution, which corresponds to the designated innovative development's level of institution.

Keywords: *an innovational development of general educational institution, an evaluation of innovational development, the levels of innovational development of general educational institution, the features and conditions.*

✎ *Продовження. Початок див. на с. 6*

Пропонувалося зазначити в Законі про освіту, що повна загальна середня освіта є безоплатною впродовж усього життя людини, а навчання дитини в школі або іншому навчальному закладі до досягнення нею повноліття (18 років) є обов'язковим.

Щодо структури загальноосвітньої школи в основному пропонувалися дві моделі: 1) початкова школа – п'ять років, основна школа – чотири роки, старша школа – три роки; 2) початкова школа – п'ять років, основна школа – п'ять років, старша школа – два роки. Зазначалося, що кожна з цих моделей має право на існування залежно від умов, в яких буде функціонувати школа. Зокрема, перша модель детермінована віковими особливостями психічного розвитку дитини за класичною періодизацією дитинства; друга модель ефективна в умовах чіткої профілізації старшої школи за академічним і професійним спрямуванням. Водночас визнавалося, що з метою повноцінної реалізації завдань початкової освіти без заподіяння шкоди здоров'ю молодших школярів термін навчання в початковій школі має бути подовжений на один рік.

Зазначалося, що проблема структури загальної середньої освіти повинна розв'язуватися з урахуванням наступності між рівнями освіти. Зокрема, за змістом навчання освітні програми одного рівня не повинні дублювати програми наступного рівня. Особливо гостро це виявляється між рівнем дошкільної і початкової загальної освіти, між загальною середньою і вищою освітою. У зв'язку з запровадженням 12-річного терміну здобуття загальної середньої освіти потребують узгодження також освітні програми загальноосвітньої і професійної підготовки молоді в системі професійно-технічної і вищої освіти.

Під час дискусії наголошувалося на необхідності дещо ширшого розуміння профілізації навчання на третьому рівні загальної середньої освіти, ніж зведення її до виокремлення лише академічного напрямку. Ідеться про повноцінне освітнє забезпечення життєвого вибору учнівської молоді відповідно до її здібностей та освітніх потреб завдяки урізноманітненню варіантів продовження навчання після здобуття базової загальної середньої освіти. Запропоновано розглядати два напрями профілізації: академічний і професійний. Академічний напрям забезпечує загальноосвітню підготовку учнів на основі диференційованого підходу до предметного навчання з урахуванням здібностей та освітніх потреб кожного й орієнтацією на подальше здобуття певної професії у відповідному навчальному закладі. Професійний напрям передбачає поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки молоді.

Запропоновано такі варіанти продовження навчання після закінчення учнями основної школи:

а) здобуття повної загальної середньої освіти в одно- і багатопрофільних ліцеях, а також у гімназіях та, за наявності відповідних умов і можливостей, в профільних класах загальноосвітніх шкіл;

б) здобуття професійної освіти у поєднанні з наданням повної загальної середньої освіти в професійних ліцеях, коледжах, технікумах, професійно-технічних та інших навчальних закладах, які спроможні забезпечити таке поєднання;

в) здобуття професійної освіти без надання повної загальної середньої освіти в навчальних закладах та організаціях, які здатні вести професійну підготовку учнівської молоді;

г) безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти впродовж дорослого життя за різними формами навчання (дистанційна, очно-заочна тощо).

Наголошувалося, що визначальною умовою успішної реалізації ідеї профілізації навчання після закінчення учнями основної школи є створення у масштабах країни мережі різнотипних навчальних закладів як відокремлених освітніх структур (одно- і багатопрофільні академічні і професійні ліцеї, професійно-технічні навчальні заклади, технікуми і коледжі, міжшкільні навчально-виробничі комплекси тощо), здатних забезпечити високу якість і доступність профільної освіти для кожного учня, де б він не проживав – у сільській місцевості чи в місті. При цьому наголошувалося на необхідності врахування наявного досвіду функціонування навчально-виховних комплексів, освітніх округів тощо, розширення можливостей здобуття загальної середньої освіти за індивідуальними освітніми програмами тощо.

Зазначалося, що важливим напрямом реформування загальної середньої освіти має стати виявлення і психолого-педагогічний супровід розвитку обдарованих дітей. Навчальний процес на всіх рівнях освіти має відбуватися з урахуванням їхніх здібностей, природних схильностей і таланту та здійснюватися переважно в умовах масового навчання. Предметну диференціацію навчання за різними типами обдарованості доцільно починати на рівні базової і профільної освіти.

Учасники «круглого столу» висловлюють сподівання, що викладені пропозиції будуть розглянуті і враховані в процесі розбудови української освіти, зокрема, під час підготовки базового Закону України про освіту, нормативно-правової документації із загальної середньої освіти.

За інф. прес-служби НАПН України